

DE CEREMONIEMEESTER

NET ALS IN DE VOORGAANDE JAREN BEREIDT KONSTANTIN ERNST zich in de laatste dagen van 1999 voor op het filmen van de nieuwjaarstoespraak van de president. Ernst is dan achtendertig. Een man met een uitdrukking van opgewekte verbijstering op zijn gezicht en loshangende bruine haren die bijna tot zijn schouders reiken. Hij is de baas van *Pervyj kanal*, Kanaal Een, de televisiezender met het grootste bereik, wat hem de status geeft van onofficieel lid van de regering. Hij is de hoofdproducer van zijn zender en daardoor ook de regisseur van de visuele stijl en de esthetiek van het politieke leven in het land, in elk geval het deel dat de machthebbers aan het publiek willen overbrengen. De nieuwjaarstoespraak, die klokslag twaalf uur 's nachts wordt uitgezonden, dient precies dat doel. Het biedt een Russische leider de kans om het jaar dat nu voorbij is te duiden, en aanwijzingen en waarschuwingen te geven voor het komende jaar. De traditie begon in de jaren zeventig onder Leonid Brezjnef, die zo lang aan de macht was dat zijn monotone, gezwollen nieuwjaarstoespraak niet meer van elkaar te onderscheiden waren. Gorbatsjov deed pogingen zijn nieuwjaarstoespraken een zekere structuur en doel te geven, zelfs terwijl het land, elk jaar weer, langzaam maar zeker iets meer uiteenviel.

Boris Jeltsin, die in 1991 aan de macht kwam, zette de traditie voort. En dus gingen op 27 december 1999, drie dagen voordat het nieuwe millennium zou aanbreken, Ernst en zijn filmploeg van Kanaal Een op weg naar het Kremlin om Jeltsins toespraak op te nemen, van tevoren, zoals ze altijd gewend waren te doen. Aan het eind van de jaren negentig was Jeltsin, ooit een strijdlustige, charismatische strijder voor democratische hervormingen, in een neerwaartse spiraal beland en niet meer dan een vermoede schim van de man die hij vroeger was. Hij had nog wel vitale periodes, maar in het algemeen was hij verzwakt en leek voornamelijk bezig met het vinden van een manier om af te treden die hem en zijn familie beschermde en vrijwaarde van vervolging. Het land was nog maar een jaar daarvoor getroffen door een vernietigende financiële crisis, waardoor de roebel 75 procent in waarde was gedaald. Tegelijkertijd waren Russische strijdkrachten verwickeld in hun tweede geldverslindende oorlog in tien jaar in Tsjetsjenië, een Russische republiek in de Kaukasus die zich dreigde af te scheiden. Ernst keek toe terwijl Jeltsin, in een stoel gezeten voor een versierde kerstboom in de ontvangsthal van het Kremlin, suikerzoete woorden prevelde voor de camera – de bekende oproep tot eenheid en vaderlandsliefde, wijzend op de nieuwe kansen in het komende jaar – en ook de komende presidentsverkiezing noemde, in het voorjaar, waarbij zijn opvolger bekend zou worden.

Toen hij zijn speech had uitgesproken en de ploeg van Kanaal Een aan het inpakken was, zei Jeltsin tegen Ernst dat hij niet tevreden was over zijn toespraak. Hij zei dat de manier waarop zijn woorden naar buiten waren gekomen hem niet aanstond, en hij was ook schor. Konden ze de komende dagen een nieuwe opname maken? Ernst zei ja, natuurlijk, maar daar moesten ze niet te lang mee wachten want zoveel tijd was er niet meer. Jeltsin stelde 31 december voor. Ernst pleitte voor een eerdere datum en herinnerde hem eraan dat het, als gevolg van Ruslands elf tijdzones, in Tsjoejkotka, waar de presidentiële toespraak voor het eerst wordt uitgezonden, al middernacht is wanneer het in Moskou nog vroeg in de middag is. Goed, zei Jeltsin, kom dan maar om vijf uur 's ochtends op oudejaarsdag.

Ernst en zijn team zetten de avond ervoor hun apparatuur klaar en keerden op de ochtend van de eenendertigste voor zonsopgang terug. Valentin Joemasjev, Jeltsins schoonzoon en vertrouweling, gaf Ernst in stilte de tekst van Jeltsins nieuwe toespraak. Ernst probeerde zijn schrik niet te laten zien. Jeltsin wilde zijn aftreden aankondigen, het presidentschap neerleggen op het moment dat het ene millennium ten einde liep en het andere zich aandiende. Zijn opvolger zou Vladimir Poetin zijn, een politicus die de meeste Russen pas net leerden kennen. Poetin was uit de bureaucratische anonimiteit getreden toen hij het hoofd werd van de FSB, de opvolger van de KGB uit de Sovjettijd. Vier maanden eerder was hij door Jeltsin benoemd tot premier. Zelfs nu Jeltsins bestuur sputterend tot stilstand kwam, was hij nog in staat tot een dramatisch en zwierig eindspel, want niemand in zijn regering, laat staan het land in het algemeen, had gedacht dat hij voor het aflopen van zijn ambtstermijn zijn post zou verlaten. Ernst gaf zijn assistent de opdracht de tekst in de autocue te zetten en met geen woord hierover tegen iemand te spreken. Het moest voor iedereen een volkomen verrassing zijn. Om tien uur in de ochtend kwam Jeltsin de ontvangsthall in, ging zitten en begon aan zijn toespraak.

‘Ik heb een beslissing genomen waarover ik lang en intensief heb nagedacht. Vandaag, de laatste dag van de vertrekkende eeuw, treed ik af,’ begon Jeltsin. Het spreken kostte hem moeite. ‘Rusland moet het nieuwe millennium ingaan met nieuwe politici, nieuwe gezichten, nieuwe mensen, die intelligent, sterk en energiek zijn,’ zei hij. Daarna werden zijn woorden beschouwend, intiem zelfs, een erkenning van het eigen falen op een manier die de Russen nooit eerder uit de mond van hun leiders hadden gehoord, en sindsdien ook nooit meer hoorden. ‘Ik wil jullie vergiffenis vragen – voor de dromen die niet zijn uitgekomen, en voor de zaken die makkelijk leken maar ondraaglijk moeilijk bleken te zijn. Ik vraag jullie vergiffenis voor het niet waarmaken van de gerechtvaardigde hoop van diegenen onder jullie die me geloofden toen ik zei dat we met een grote sprong van het grijze, stagnerende totalitaire verleden in een stralende, welvarende en beschaafde toekomst zouden springen. Ik geloofde in die droom, ik geloofde dat we de afstand met één sprong konden overbruggen. Dat

konden we niet,' zei hij. Zijn lichaamstaal onderstreepte zijn woorden. Zijn ogen waren toegeknepen en vermoeid, hij ademde zwaar en moeizaam. 'Ik ga nu weg. Ik heb alles gedaan wat ik kon.'

Jeltsin eindigde door een zichtbare traan uit zijn ooghoek te vegen. De sfeer in de ruimte was emotioneel zwaar beladen. Iemand van het Kanaal-Eenteam begon in zijn handen te klappen, toen een ander, en al snel stond iedereen en kreeg Jeltsin een staande ovatie. Ze drongen om hem heen. Het teamlid met de meeste ervaring was Kaleria Kislova, een senior-producer, drieënzeventig jaar oud, die elke nieuwjaarstoespraak teruggaand tot Brezjnef had meegemaakt. Ze liep met een lijkbleek gezicht naar Jeltsin toe en vroeg hem: 'Boris Nikolajevitsj, hoe is dit mogelijk?' Hij gaf haar een geruststellende omhelzing en zei met een lach: 'Hier is-ie dan, baboesjka, Sint-Jorisdag.' Het was een voorbeeld van wrange humor, want Sint-Jorisdag, een folkloristische feestdag aan het eind van de herfst, heeft zijn origine in de Russische horigheid als de enige dag in het jaar waarop een verder onvrije boer van baas mocht wisselen. Jeltsin en het team van Kanaal Een dronken champagne, brachten een toast uit op het nieuwe jaar en op het belang van de gebeurtenis die ze met elkaar hadden meegemaakt. Ernst was onder de indruk van het gewicht van Jeltsins beslissing. Hij had vrijwillig afstand gedaan van zijn macht, iets wat niet eerder was vertoond in de politieke geschiedenis van Rusland. En door dit te doen, had hij bij Ernst het beeld hersteld van Jeltsin als een besluitvaardige en moedige politicus. Al het gedraai en gerommel van de afgelopen jaren leken in één klap weggevaagd door dit ene moment.

De volgende taak voor het team van Kanaal Een was het filmen van de nieuwjaarstoespraak van Poetin, die om middernacht zou worden uitgezonden, na die van Jeltsin. Poetins gezicht zag er jong en strak uit op de televisie, de vleesgeworden vitaliteit in vergelijking met Jeltsin, die zich duidelijk niet goed voelde. 'De bevoegdheden van het staatshoofd zijn vandaag aan mij overgedragen,' zei Poetin. Zijn toon was serieus, geruststellend, zakelijk. 'Ik verzeker u dat er geen machtsvacuüm zal zijn, geen minuut. Ik beloof u dat we korte metten zullen maken met elke poging iets te ondernemen in het nadeel van het Russische recht en de grondwet.'

Ernst stapte in een klaarstaande auto en reed weg met kopieën van beide toespraken, van Jeltsin en van Poetin. Hij verliet het Kremlin via de Borovitski-poort, een doorgang in de indrukwekkende bakstenen toren aan de westelijke rand van het Kremlin, en reed met grote snelheid onder politiebegeleiding met blauwe zwaailichten door de hoofdstad. Richting het Ostankino, een uitgestrekte complex van televisiestudio's met een 540 meter hoge zendmast die de belangrijkste zenders van het land uitzendt, inclusief Kanaal Een. Daar aangekomen overhandigde Ernst de cassettes en gaf precies om 12 uur 's middags de opdracht Jeltsins toespraak uit te zenden.

Ernst keek toe vanaf zijn stoel in de regiekamer van de zender. Jeltsin ontving in het Kremlin ministers en generaals voor de nieuwjaarslunch. 'De kroonluchters, het kristal, de ramen – alles glom met een nieuwjaarsglans,' herinnerde Jeltsin zich later. Er werd een televisie binnengebracht en zijn gasten, onder wie de hardste mannen van het land, keken in volkomen stilte naar de uitzending. Poetins toenmalige vrouw Ljoedmila was thuis en had niet gekeken naar de toespraak van Jeltsin, waardoor ze niet meteen begreep waarom een vriendin haar vijf minuten later opbelde om haar te feliciteren. Ze dacht dat het een soort nieuwjaarsgroet was, tot de vriendin aan Ljoedmila vertelde dat haar echtgenoot president van Rusland was geworden. Een nieuwsuitzending op Kanaal Een liet Jeltsin en Poetin samen zien, naast elkaar staand in de presidentiële kamer van het Kremlin. Een ceremoniële overdracht van de macht die overtuigender was dan welke verkiezingscampagne ook. Toen ze naar buiten liepen, zei Jeltsin tegen Poetin: 'Zorg goed voor Rusland.'

De volgende ochtend, na Poetins toespraak en de urenlange, bijzondere kitscherige nieuwjaarsshows, net zo'n jaarlijkse traditie als de feestdis vol zoete Sovejtchampagne en de salades met veel mayonaise, ging de zender over naar het laatste nieuws uit Tjsetsjenië. Die nacht had Poetin een verrassingsbezoek gebracht aan Russische troepen ter plekke. Gekleed in een met bont gevoerde parka en omgeven door hoge militairen deelde hij medailles en jachtmessen uit aan de verzamelde soldaten en zei ze dat ze niet alleen oorlog voerden 'om de eer en waardigheid van het land te verdedigen' maar ook 'om het uiteenvallen van Rusland tot stilstand te brengen'.

Ernst vond de boodschap overtuigend en zond hem graag uit via zijn kanaal. Hij maakte zich zorgen dat het separatisme in Tsjetsjenië zich zou verspreiden over andere gebieden, dat Rusland de kans liep uiteen te vallen waardoor zijn macht verzwakt en kwetsbaar zou worden. ‘Het is tijd voor een medische ingreep,’ dacht hij. Ernst had een fatalistische kijk op de geschiedenis, in elk geval wat wereldmachten betrof: het lot van grote landen is voorbestemd. Sommige zijn gedoemd ten onder te gaan, andere kunnen intact blijven. ‘In tijden waarin alles fout lijkt te gaan, treedt iemand naar voren die voorheen misschien niet wist dat hij een missie had, maar die de staat vastpakt en hem bij elkaar houdt.’ Ernst voelde dat dit Poetin was.

Ernst stond bekend als workaholic en hij bleef tot diep in de nacht bij Kanaal Een om toezicht te houden op de verslaggeving over de gebeurtenissen op nieuwjaarsdag, een belangrijk moment voor de zender in een doorsnee jaar, en dit jaar helemaal gezien het uitzonderlijke verloop van deze dag. Ernst voelde dat de symboliek van het moment iets reëls aan het oog onttrok, dat het ene tijdperk daadwerkelijk plaats had gemaakt voor het andere. Het land zou zich moeten aanpassen, moeten wennen aan nieuwe uitdagingen en regels en, zo hoopte hij, een horizon van nieuwe kansen. Wat gold voor Rusland zou ook gelden voor Kanaal Een. ‘We zouden samen een nieuwe toon vinden,’ geloofde Ernst.

Ernst werd geboren in 1961, een telg van een vooraanstaande familie binnen het wetenschappelijke establishment van de Sovjet-Unie. Zijn vader was een in de veehouderij gespecialiseerde bioloog. Diens positie aan de top van een onderzoeksinstituut gaf Ernst het beste wat het socialisme in zijn nadagen te bieden had: een ruim appartement in Moskou, de beste scholen, zomers in de datsja en in vakantiecampen voor bevoorrechte kinderen. Ernst was slim en ambitieus, en toen hij in de twintig was, in het midden van de jaren tachtig, ergerde hij zich bijzonder aan de beperkingen die hem werden opgelegd door de aftakelende gerontocratie van het land. Maar hij gedijde ook binnen het systeem, hij verwierf een doctoraat in genetische manipulatie en kreeg van de staat zijn eigen laborator-

um, waar hij leiding gaf aan een dozijn onderzoekers. Ditzelfde gold voor vele anderen van zijn generatie; de zonen en dochters van de nomenklatoera verafschuwden de beperkingen die werden opgelegd door het maffe staatsapparaat en verzetten zich ertegen, terwijl het ze ook in staat stelde een eersteklas opleiding te volgen en carrière te maken.

Ernst was al jong geobsedeerd door film, hij droomde ervan regisseur te worden, maar op aandringen van zijn vader koos hij voor de wetenschap. In 1986, hij was toen vijftienvijftig, werd hem een bijzonder aanbod gedaan: een onderzoeksbeurs van twee jaar aan de Universiteit van Cambridge. Hij sloeg het aanbod af en stopte met zijn werk bij een staatsinstituut voor biologie. (De directeur van het instituut was met stomheid geslagen. Hij kon maar één verklaring bedenken: 'Dus je gaat met een Amerikaanse vrouw trouwen?' vroeg hij Ernst vol ongeloof.) Vrij van alle banden bewoog Ernst zich in de kringen van quasi-underground regisseurs en filmmakers die opkwamen tijdens de perestrojka. De grote Sovjetstudio's zouden nooit een groot project uitbesteden aan iemand die niet bij het officieel goedgekeurde culturele establishment behoorde, maar er waren nu nieuwe, kleinschaligere manieren mogelijk als je aan een 8mm-camera kon komen. Ernst maakte een muziekvideo voor een vriend, een ironische mix van heftige punkconcerten in Moskou en beelden uit choreografieën van atletiekparades uit het Stalin-tijdperk. Zijn volgende opdracht was het filmen van een optreden van Aquarium, de godfathers van de perestrojka-rock, in Leningrad in 1988, samen met The Pretenders en Dave Stewart van Eurythmics.

Toen ik Ernst voor het eerst ontmoette, in een ruime vergaderkamer annex filmzaal bij Kanaal Een met een groot scherm en professionele geluidsinstallatie, beschreef hij die tijd met levendig enthousiasme. Een belangrijk deel van zijn zelfbeeld komt zonder twijfel uit die periode, toen hij nog geen almachtige televisiegodheid was maar een strijdlustige buitenstaander die zijn best deed het logge systeem te slim af te zijn en de kieren te benutten door iets interessants neer te zetten – en die daar tot zijn eigen verbazing in was geslaagd. 'Het voelde alsof ik iedereen belazerde,' zei hij tegen me. 'De Sovjet-Unie was nog helemaal intact, en daar was ik, die zonder op-

leiding tot regisseur westerse musici filmde, om nog maar te zwijgen van mijn rock-vrienden, die twee of drie jaar daarvoor nog verboden waren.’

Ernst kreeg een baan als regisseur bij *Vgzjad* (Gezichtspunt), een baanbrekend nieuwsprogramma dat aan het eind van de jaren tachtig veel aanhang kreeg onder jonge mensen in de grote steden. De show was serieus en nieuwsgierig. Er werd op zakelijke toon gepraat over onderwerpen die blijkbaar niet voorkwamen in de Sovjetsamenleving aangezien ze in geen enkel ander programma werden besproken: corruptie binnen de Communistische Partij, de nieuwe perestrojka-miljonairs, de falende Sovjetinmenging in Afghanistan, de beroemde dissident Andrej Sacharov. Door zulke onderwerpen aan te snijden deed *Vgzjad* meer dan zijn journalistieke werk, het programma moedigde zijn kijkers aan na te denken over vraagstukken waar ze tot dan toe nog niet echt hun gedachten over hadden laten gaan, en zo het verantwoordelijkheidsgevoel van de maatschappij te vergroten. Ernst vond het geweldig om hierbij betrokken te zijn. ‘Er was een kleine kier ontstaan. Wij probeerden die groter te maken door te bespreken wat ons bezighield, en wat, zoals later bleek, iedereen bezighield,’ zei hij.

Vgzjad leek des te belangrijker door alles wat het níet was: al het andere wat ’s avonds laat op de Sovjettelevisie werd uitgezonden, verliep volgens eenzelfde in steen gebeiteld patroon, omslachtig en volkomen voorspelbaar. Nieuwslezers en presentatoren spraken in wat vaak ‘eik-taal’ werd genoemd, bureaucratisch taalgebruik en een achterhaald soort peptalk waar niemand meer intrapte. In de tijd voor *Vgzjad* en soortgelijke programma’s die later volgden, bleef de Sovjettelevisiekijker verward en stuurloos achter. Ze geloofde niets van de lege propaganda die haar werd voorgeschoteld, maar er werd haar geen alternatief geboden voor haar leven en de wereld rondom haar.

Aleksej Joertsjak, een Russisch-Amerikaanse antropoloog van Berkeley, legt in zijn boek over de paradoxen van die tijd, *Everything was forever, until it was no more*, uit dat je in de Sovjet-Unie geen accurate beschrijving van de realiteit kreeg van de staat en dat het heel moeilijk was een andere beschrijving te vinden, zodat je ‘tot de

conclusie kon komen dat de oude Sovjetwereld een postmodern universum was geworden waar geen contact meer mogelijk was met de werkelijke wereld'. Joertsjak vertelt een verhaal uit de jaren zestig, wanneer een aantal vooraanstaande Russische taalkundigen zich tot het Centraal Comité wendt en ervoor pleit een zin aan te passen die standaard wordt gebruikt bij de op televisie uitgezonden begrafenissen van Sovjetnotabelen. Jaar na jaar werd door commentatoren dezelfde formulering gebruikt, een belangrijk persoon was altijd 'begraven op het Rode Plein bij de muur van het Kremlin'. Maar mettertijd werd het steeds voller bij de muur van het Kremlin, Sovjetnotabelen werden gecremeerd en hun urnen werden bijgezet in gaten in de muur zelf. De Sovjetkijkers konden met eigen ogen zien dat wat ze op televisie zagen gebeuren afweek van wat de voice-over ze vertelde. De taalkundigen wilden deze ongerijmdheid herstellen en stelden een nieuwe standaardzin voor: 'De urn met de as is in de muur van het Kremlin geplaatst.' Tot hun verbazing werd dit voorstel afgewezen. Het Centraal Comité wilde de oude formulering handhaven. Dus tientallen jaren lang zagen de Sovjetkijkers het een gebeuren terwijl de verslaggever ze iets anders vertelde. Voor de partijbazen was het door dik en dun vasthouden aan het ritueel belangrijker dan de werkelijkheid, zelfs als de kijkers het verschil tussen de twee konden zien. Hoe kon je dan niet praktisch alles wantrouwen? 'Aangezien niets in de voorstelling van de wereld aantoonbaar waar of niet waar was, werd de werkelijkheid in haar geheel ongegrond,' schrijft Joertsjak.

Ernst en de andere producers en journalisten bij *Vgzzjad* wilden over de realiteit praten zoals mensen die in hun dagelijks leven meemaakten. Het samenstellen van het programma was bovendien erg leuk om te doen. Ernst zag het als een kans om zijn creatieve regisseurtalenten te gebruiken en tegelijkertijd het op te nemen tegen de maffe 'oude opa's' die het land te gronde richtten. Ernst vertelde me dat hij en zijn collega's het land overhaalden 'dingen onder woorden te brengen die voor die tijd onmogelijk gezegd konden worden, en het feit dat er over die zaken werd gepraat, dwong mensen erover na te denken wie daarvoor verantwoordelijk was'. In augustus 1991 ging hij in de zomer op vakantie naar de Krim. Hij had een

voorgevoel dat er iets ging gebeuren en ging op de achttiende terug naar Moskou. Toen hij de volgende dag wakker werd, zag hij dat het gewone ochtendprogramma was vervangen door 'Het Zwanenmeer'. Er was een coup aan de gang, een laatste poging van een reactionaire klik om een einde te maken aan Gorbatsjovs perestrojka. Het team van *Vgzjad* verborg apparatuur in hun appartementen en zond een noodprogramma uit. De coup mislukte, Gorbatsjov was weer aan de macht, maar het einde was in zicht. Op 25 december sprak Gorbatsjov in een op de televisie uitgezonden toespraak de 290 miljoen Sovjetburgers voor het laatst toe. Het land was niet meer. 'Het oude systeem ging ten onder nog voordat het nieuwe systeem operationeel was,' zei Gorbatsjov. Camera's legden vast hoe de Sovjetvlag vanuit het Kremlin werd gestreken. Jaren later zei Ernst tegen een interviewer dat vergeleken met *Vgzjad* misschien 'alleen Boris Jeltsin zelf een grotere rol heeft gespeeld bij het ten val brengen van de Sovjetstaat'.

Maar toen ik met Kanaal Een sprak, was Ernst niet meer zo happig om de eer op te eisen. Hij vertelde me dat het ineenstorten van de Sovjet-Unie voor hem persoonlijk een zware klap was geweest, helemaal niet wat hij wilde of bedoeld had. In die tijd had hij als onbezonnen verslaggever van *Vgzjad* niets dan minachting gehad voor de Communistische Partij en de wereldvreemde mummies die het er voor het zeggen hadden, maar hij geloofde in het land zelf en dacht dat het met betere leiders een goede kans maakte om te overleven. Het team van *Vgzjad* zag zichzelf niet als politieke revolutionairen, hoewel je terugkijkend moet toegeven dat de geschiedenis ze uiteindelijk wel die kant op heeft geduwd. 'Als je deel uitmaakt van een groot historisch proces, kun je niet altijd voorspellen welke ontwikkelingen er in een later stadium zullen volgen,' zei Ernst tegen me.

De beroepsmatige belangstelling van Ernst was meer esthetisch dan louter politiek, maar op momenten waarop een ingrijpende transformatie plaatsvindt, komen die twee gebieden samen. In januari 1991, elf maanden na de val van de Sovjet-Unie, was hij begonnen met de productie van een nieuw programma dat hem de kans gaf zich volledig te laten leiden door zijn niche: arthouse-onderwerpen

en -invloeden. Het heette *Matador*, een woord dat Ernst gewoon goed vond klinken, en was volstrekt uniek op de televisie, met buitenlandse films en culturele rariteiten in een ongepolijste doe-het-zelfstijl. Ernst verscheen in beeld met zijn lange haar en zwartleren jasje en liep rond met een draadloze microfoon – tot dan toe zaten verslaggevers achter een bureau of stonden stil op een vaste plaats. Hij maakte uitzendingen over de Duitse avant-gardefilmmaker Rainer Werner Fassbinder en de San Fermínfeesten in Pamplona. Bij één uitzending droeg hij een Amerikaans legeruniform uit de jaren zestig en vertelde de scène na uit Francis Ford Coppola's *Apocalypse Now* waarin een Amerikaanse helikopter begeleid door Richard Wagners 'Walkurenrit' een door de Vietcong bezet dorp onder vuur neemt. De uitzending was vreemd, grof en fascinerend – de neerslag van Ernsts specifieke eigenaardigheden en bezetenheid. 'Als zich een grote breuk voordoet, zorgt dit altijd voor kieren en openingen in het systeem, waardoor iemand naar binnen kan komen,' vertelde hij me. Ernst was naar binnen geglipt precies op het moment dat het land zich massaal in een staat van verwarring bevond, op zoek naar nieuwe formats en oriëntatiepunten. En die zouden vooral van de televisie komen.

Ernst hoorde bij een handvol jonge televisiemakers en journalisten die experimenteerden met nieuwe stijlen en technieken en zo een visuele identiteit ontwierpen voor het getraumatiseerde en gedesorïenteerde land. Het was niet alleen een kwestie van stijl, maar ging er ook om mensen wijs te laten worden uit hun onbekende nieuwe omgeving. 'De wereld was veranderd, waarden waren veranderd, mensen hadden wegwijzers nodig,' zei hij tegen me.

In 1995 produceerde Ernst een reeks overheidsadvertenties genaamd 'Russisch Project', de eerste poging om televisie in te zetten voor het verspreiden van een gemeenschappelijk besef van normen en waarden in post-Sovjet-Rusland. Bekende acteurs waren te zien in simpele scènes waarin elementaire lessen werden overgebracht: zorg voor je moeder, heb vertrouwen in jezelf. In een ervan loopt een oudere man in een druk metrostation in Moskou, waar een groep straatmuzikanten een oude militaire mars speelt. Hij staat stil

om te luisteren, de melodie haalt de herinnering op van een oorlogsliefde van lang geleden. De muziek zwelt aan en er komt een korte tekst op het scherm: 'Wij weten het nog.' Ernst produceerde tientallen korte spots, niet langer dan een minuut. Ze leken eenvoudig en dat waren ze ook, maar ze hadden een vergaand effect. 'Mensen voelden zich verloren, alsof ze waren afgedankt,' zei Ernst me. 'Het was belangrijk ze ervan te doordringen dat niet alles uit het verleden slecht was, dat we nog steeds iets gemeenschappelijks hadden.'

Zijn lievelingsprogramma uit die tijd is *Oude liedjes over belangrijke dingen*, een retromusical met een knipoog die zich afspeelde op een collectieve Sovjetboerderij. Populaire acteurs zongen de meest geliefde liedjes uit het Sovjetzangboek. Ernst maakte het programma samen met Leonid Parfjonov, een gelijkgestemde jonge regisseur. *Oude liedjes* was postmodernisme met een missie: Ernst en Parfjonov wilden het deel van de culturele erfenis dat nog steeds van belang was in ere houden en niet zomaar een eeuw film en muziek weggooien omdat de politieke context uit die tijd had afgedaan. Eén verhaal was gebaseerd op *Kozakken van de Koeban*, een populaire film uit 1950 die eerst geprezen was als een hoge vorm van socialistisch realisme en later, toen men er anders over ging denken, om precies dezelfde reden in diskrediet was geraakt. Ernst en Parfjonov bevrijdden de film van de bagage van het verleden, maar behielden en hergebruikten de gedeelten die nog overkwamen of gewoon erg leuk waren. 'Het gaat om het erkennen dat sommige dingen goed waren, dat je je nergens voor hoeft te schamen, en dat dit nu eenmaal de geschiedenis is die we hebben,' zei Parfjonov ooit tegen een interviewer. 'Waar moeten we anders bij stilstaan? Waarom zouden we met onszelf vechten?'

Het was een dure serie. Voor de eerste aflevering was een budget van drie miljoen dollar beschikbaar, een ongekend hoog bedrag voor een Russisch televisieprogramma. Maar het succes was navolgend en Ernst en Parfjonov, beiden vroeg in de dertig, vestigden er hun naam mee. Ze werden goede vrienden. 'We leken in die tijd echt op elkaar, we wilden hetzelfde,' vertelde Parfjonov me. Ze vonden beiden dat 'post-Sovjettelevisie alles anders moest doen, hele-